NASZE STANOWISKO W SPRAWIE BIAŁORUSKIEJ

Wydawnictwo ZWR — Maj 1943

I

1. Naród białoruski przez cztery wieki żył w ścisłym związku z narodem polskim, co pozwoliło mu na utrwalenie własnej odrębności etnicznej w oparciu o cechy cywilizacji zachodniej. Jedynie związek z Polską uratował Białorusinów od rusyfikacji i utonięcia w morzu moskiewskim. W ciągu tych czterech wieków oba narody żyły w zupełnej harmonii. Z szeregów białoruskich wyszło wielu wybitnych mężów stanu, którzy się stali sługami wspólnej Rzeczypospolitej i ze czcią są wspominani na kartach dziejów obu narodów. W dobie wspólnej niewoli bojownicy o niepodległość Polski byli jednocześnie patriotami białoruskimi. Z szeregów patriotów polskich wyszli ludzie, których Białorusini uważaią dziś za swych bohaterów narodowych. Wspólne było umiłowanie wolności i wspólna nienawiść do moskiewskiego ciemiężcy.

2. Ziemie białoruskie, stanowiące niegdyś główny zrąb Wielkiego Księstwa Litewskiego, przez dwa wieki trwały w unii dynastycznej z Polską, a przez dwa następne w związku realnym, ustalonym przez Unię Lubelską, która powołała do życia wspólną Rzeczpospolitą zjednoczonych narodów. Związek ten wywarł na ziemiach białoruskich piętno, którego zetrzeć nie zdołała w całości nawet niewola rosyjska.

3. Odrodzone państwo polskie nie miało dostatecznych sił, by w walce z Rosją odebrać jej zagrabione ziemie białoruskie, które znalazły się w obrębie Związku Sowieckiego. Utworzona Białoruska Republika Sowiecka stała się tworem fikcyjnym, pustą nazwą bez treści. Imperializm i centralizm moskiewski niszczyły dźwigający się naród białoruski; tysiące najaktywniejszych obywateli wywieziono na wschód lub zgładzono na miejscu, a napływowy żywioł rosyjski podjął intensywną rusyfikację kraju, któremu nadano treść obcą. Dwudziestoletnie rządy sowieckie sprawiły, iż Białoruś stała się niejako prowincją rosyjską o nieco odmiennym kolorycie regionalnym. Naród białoruski skazano na powolną zagładę.

4. Okupacja rosyjska i niemiecka sprowadziły na naród białoruski klęski, z których musi się on podźwignąć. Możliwości reaktywowania sprawy białoruskiej zależą od układu sił międzynarodowych w końcowej fazie wojny, lecz również zależą one od życiowej energii Białorusinów, od ich wiary w zwycięstwo sprawy, od zdolności do walki i zrozumienia właściwej drogi, prowadzącej ku przyszłości. Bez względu jednak na przyszły układ rzeczy sprawa białoruska posiada i posiadać będzie dla nas rację bytu, gdyż Polska od wieków jest współczynnikiem kształtowania życia białoruskiego, którego losy nigdy nie mogą być dla niej obojętne.

5. Wierna swemu posłannictwu dziejowemu, Polska jest naturalnym sprzymierzeńcem narodu białoruskiego. W interesie Polski leży po-

wstanie odbrębnego obszaru białoruskiego ze stolicą w Mińsku. W interesie Polski leży uwolnienie Białorusinów od politycznych i kulturalnych wpływów rosyjskich, oraz związanie narodu białoruskiego z kulturą zachodnią, pod której działaniem znajdował się przez cztery stulecia.

6. Naród białoruski dąży do samodzielnego bytu państwowego. Jest to dążenie zrozumiałe i naturalne. Przecież jednak nie wytworzył on jeszcze dostatecznych kadr ludzi wyrobionych politycznie i przygotowanych fachowo do rządzenia wielkim obszarem. W interesie samych Białorusinów leży konieczność oparcia się i ścisłego zespolenia z Polską przynajmniej tak długo, dopóki naród białoruski o własnych siłach nie będzie mógł stawić czoła swemu odwiecznemu wrogowi — Rosji. Państwo białoruskie, niezwiązane z Polską, okazałoby się jedynie efemerydą, narażoną w każdej chwili na agresję imperializmu rosyjskiego.

II

1. Ziemie Wschodnie Rzeczypospolitej, mieszane pod względem narodowościowym, stanowią w ruchu białoruskim pozycję specjalną. Ziemie te, w przeciwieństwie do ujarzmionej przez Rosjan Białorusi, wydały najlepszych patriotów białoruskich, ale wydały też one wielu zasłużonych synów swej polskiej ojczyzny. Pozycja białoruska będzie na tych ziemiach wygrana, jeżeli życie białoruskie zespoli się tam z życiem polskim, przegrana — jeżeli za podszeptem obcym stałyby się te ziemie widownią walki bratobójczej. Obywatelstwo polskie zamieszkujących Ziemie Wschodnie Białorusinów nie koliduje z ich poczuciem narodowym i poczuciu temu w niczym się nie przeciwstawia. O stosunkach polsko-białoruskich na Ziemiach Wschodnich decyduje postawa obu społeczeństw w ramach, zakreślonych przez wynik procesów historycznych. Oba narody, współżyjące na Ziemiach Wschodnich Rzeczypospolitej muszą się otrząsnąć z tradycji wojującego nacjonalizmu doby ostatniej i nawiązać do wzorów przeszłości historycznej, by móc realizować twórczą myśl wspólnej sprawy.

2. Przyszła Polska demokratyczna, odradzająca się na zasadach tolerancji, winna zapewnić obywatelom narodowości białoruskiej warunki swobodnego rozwoju narodowego. Ustawodawstwo polskie musi im zapewnić pełne uprawnienie w dziedzinie politycznej, kulturalnej i gospodarczej.

3. Narodowość białoruska nie może być przeszkodą w zajmowaniu stanowisk państwowych i publicznych tak na terenie Ziem Wschodnich, jak i poza ich obszarem.

4. Na terenie Ziem Wschodnich język białoruski winien być równouprawniony z polskim w urzędach państwowych, sądach i samorządzie. Wszystkie zarządzenia i obwieszczenia władz winny być dwujęzyczne, a Polacy, sprawujący, funkcje państwowe na tym obszarze winni posiadać znajomość języka białoruskiego.

5. Szkolnictwo powszechne, średnie ogólnokształcące i zawodowe wszystkich stopni na Ziemiach Wschodnich, zamieszkałych przez Białorusinów, winno posiadać język wykładowy bądź polski, bądź białoruski. O ile gmina posiada ludność polską i białoruską, winni się w niej znajdować równolegle szkoła polska i białoruska. Szkoła utrakwistyczna winna być zniesiona, natomiast w szkołach polskich musi istnieć, jako prze-

dmiot obowiązkowy, nauka języka białoruskiego, a w szkołach białoruskich — nauka języka polskiego. Wybór szkoły należy pozostawić rodzicom.

6. Organizacja Kościoła rzymsko-katolickiego podlegać będzie ogólnym przepisom o konkordacie, z tym wszakże, by prawa języka białoruskiego zostały zapewnione. Kościół prawosławny winem być unarodowiony, a jego językiem obrzędowym winien stać się język białoruski.

7 Podstawą ustroju odrodzonej Polski będzie szeroko rozbudowany samorząd terytorialny, kulturalny i gospodarczy. Samorząd ten winen się stać również podstawą rozwoju Ziem Wschodnich, w którym inicjatywa białoruska winna być respektowana narówni z inicjatywą polską. Wprowadzenie wszakże kurii narodowych uważamy za rzecz szkodliwą i zbędną.

8. Ziemie Wschodnie, jako kraj przede wszystkim rolniczy, winny być poddane reformie rolnej, zaspakającej głód ziemi. Gospodarka rolna winna być oparta na indywidualnej i racjonalnej własności chłopskiej.

III

Unormowanie stosunków na Ziemiach Wschodnich zależeć będzie nie tylko od społeczeństwa polskiego, lecz w równej mierze od obywateli Rzeczypospolitej narodowości białoruskiej. W toku obecnej wojny na Ziemiach Wschodnich zaszły pożałowania godne wypadki, świadczące o objawach zdziczenia. demoralizacji i braku zupełnego rozsądku u poszczególnych przedstawicieli narodu białoruskiego. Niektórzy Białorusini, uwierzywszy bezkrytycznie w rzekomą przyjaźń Rosji i Niemiec dla sprawy białoruskiej, stali się wygodnym narzędziem okupantów i za ich podszeptem dali się użyć do bezmyślnego tępienia miejscowej ludności polskiej. Ludzie ci z karygodną krótkowzrocznością zapędzili naród swój w niewolę i usiłują wykopać przepaść między Polakami i Białorusinami. Wierzymy, że karygodna akcja tych jednostek stoi poza wolą zbiorowości białoruskiej, to też za haniebne ich postępki nie mamy zamiaru pociągać do odpowiedzialności narodu białoruskiego, nie możemy jednak przejść do porządku dziennego nad tym co się działo i dzieje na ziemiach polskich administrowanych przez Białorusinów z ramienia okupantów.

Popełniane zbrodnie wobec bezbronnego społeczeństwa polskiego muszą być jaknajsurowiej osądzone przez naród polski i białoruski. Odpowiedzialni za tego rodzaju czyny muszą ponieść zasłużoną karę, jako dobrowolni i najemni pachołkowie okupantów, używani do nikczemnych zadań. Kara ta kierowana będzie przede wszystkim troską o przyszłe współżycie polsko-białoruskie, z którego powierzchni winny być wyeliminowane jednostki, przyczyniające się do pogłębiania waśni narodowej.

Społeczeństwo białoruskie musi się zdobyć na autorytatywny wyraz, potępiający współpracę białorusko-sowiecką i białorusko-niemiecką, i dać wyrazowi temu realne świadectwo.

Społeczeństwo polskie winno wykazać jak najdalej idącą inicjatywę i dobrą wolę, aby dojść do ścisłego współżycia z Białorusinami, wszakże i społeczeństwo białoruskie musi się zdobyć na czynną postawę współpracy z Polakami i razem z nimi podjąć walkę przeciw wspólnym wrogom.